

Mark B. Taylor

Palestinsk selvbestemmelse

Norge, som første land, endte sin boikott av Hamas. Vi gjenopptar nå normale økonomiske og politiske relasjoner med de palestinske selvstyremyndighetene. Sanksjonene bidro faktisk til at Hamas styrket sin posisjon, og til en politisk krise som svekket palestinernes posisjon i deres kamp mot Israel. Hamas har så langt fått sin legitimitet gjennom krigen mot Israel, men kampen mot Israel viser seg ofte å være sekundær i forhold til målet om å gjøre Palestina til en islamsk stat. Arafats undertrykkelse av Hamas på 90-tallet kan i stor grad tilskrives hans behov for å befeste sin egen makt. Men Arafats bekjempelse av Hamas og hans passive holdning overfor israelske angrep ga palestinerne inntrykket at Arafat var alliert med Israel, og at det var Hamas som var den "sanne" motstandsbevegelsen. Den opplagte veien å gå i dag er å insistere på at palestinsk politikk ikke bare inkluderer Hamas, men også alle andre fraksjoner som har ytet voldelig motstand mot okkupasjonen.

Diplomatiet gjør igjen sitt inntog i Midtøsten. Etter internasjonale sanksjoner mot Hamas-styret i ett år og med Palestina på randen av borgerkrig, grep Saudi-Arabia inn i februar som pådriver for forhandlingene som førte til Mekka-avtalen. Den skulle danne grunnlaget for en nasjonal samlingsregjering og gjøre slutt på den internasjonale boikotten.¹ "Alle referanser til fundamentale krav fra det internasjonale samfunnet er tatt med i avtalen," sa utenriksminister Jonas Gahr Støre: "Vi må være rede til å involvere oss." Seks uker senere førte dannelsen av den nye regjeringen til at Norge, som første land, endte sin boikott og gjenopptok normale økonomiske og politiske relasjoner med de palestinske selvstyremyndighetene. Til og med USA antydte at det ikke ville utelukke kontakt med medlemmer av regjeringen som ikke hører til Hamas.

Et hvert skritt som tas for å gjenoppta politiske og økonomiske forbindelser til selvstyremyndighetene vil være en forbedring i forhold til boikott og sanksjoner. Det er usannsynlig at Israel og USA i nærmeste fremtid vil etablere konkrete forbindelser med den palestinske regjeringen, hvis de overhodet vil gjøre det. Det vil også ta EU-landene lenger tid enn Norge å finne fram til et balansepunkt. Men selv om USAs holdningsendring i forhold til den palestinske regjeringen er nokså svak, er den et tegn på at den amerikanske regjeringen har akseptert arabernes argument om at en diplomatisk prosess er nødvendig. Men diplomati handler om taktikk, på samme måte som sanksjoner. Det er ingen strategi. Etter suksessen i Mekka står regionen overfor det enkle spørsmålet: Hva nå? Finnes det en fredsstrategi bak diplomatiet? Og viktigere: Inkluderer en slik strategi Hamas?

HAMAS' VALGSEIER i januar 2006 stilte det internasjonale fredsdiplomati overfor et dilemma: Hvordan videreføre den økonomiske støtten til Palestina når anti-terrorlover samtidig forbyr støtte til en terrorlistet

organisasjon som Hamas? Problemet var spesielt vanskelig siden økonomisk støtte var alt som var igjen etter en allerede døende fredstrategi, nemlig det fastlåste "veikartet for fred". Det innlysende svaret for de neokonservative som hadde ansvaret for USAs Midtøstenpolitikk, var å gi opp hele strategien: Innføre politisk og økonomisk boikott mot Hamas-regjeringen og kreve at problemet — altså Hamas — løser seg selv. USA avskrev i praksis hele fredsprosessen og tok med seg sine allierte i Midtøsten-kvartetten.

Dette trekket viste seg ikke å være særlig virkningsfullt. Det demokratisk valgte Hamas falt ikke og ble heller ikke erstattet av rivalen Fatah. Hamas har ikke kommet internasjonale krav i møte. Det vil ikke anerkjenne staten Israel, ikke fullt ut akseptere tidligere avtaler mellom Israel og PLO, og ikke offentlig fordømme voldshandlinger. Organisasjonen har heller ikke implodert i forsøket på å imøtekomme internasjonale krav. Sanksjonene har ikke ført til en reversering av valgresultatene fra januar 2006 da Hamas kom til makten, eller tvunget organisasjonen inn i en krise over et "dypt eksistensielt dilemma".² I stedet har sanksjonene bidratt til at Hamas har styrket sin posisjon, og til en politisk krise som har svekket palestinernes posisjon i deres kamp mot Israel.

Initiativet som ble tatt i Mekka vil hjelpe USA i å avverge et truende politisk tilbakeslag. Samtidig har det gitt saudiaraberne anledning til å gjøre det klart at en fornyet involvering i regionen vil ha en pris: Det vil bli vanskelig for USA å få støtte fra de arabiske landene for sin politikk i Irak og eventuelt Iran, hvis landet ikke støtter nye initiativ for å finne fram til en løsning for konfliktene i regionen, spesielt i Palestina.

Heldigvis for USA eksisterer det allerede et grunnlag for nye fredsinitiativ. I januar, ved markeringen av femtenårsdagen for fredskonferansen i Madrid,³ var budskapet fra alle arabiske og israelske deltakere bemerkelsesverdig enstemmig: Deres folk er villige til å slutte fred. Grunntrekkene i avtalene er godt kjent, og lærdommen fra fortiden viser at målet må være en helhetlig avtale. Konfliktene i området har aldri før vært sammenfiltret i så sterk grad. Enhver forhandling må derfor foregå innenfor en regional ramme, være helhetlig — og endelig.

Dette var logikken bak det arabiske fredsinitiativet. Initiativet som ble lansert på toppmøtet til den arabiske ligaen i Beirut i 2002, forlanger en slutt på okkupasjonen som grunnlag for fred med Israel.⁴ Det er ikke tilfeldig at Saudi-Arabias rolle som støttespiller for initiativet og dets rolle som formidler i Mekka, har pustet nytt liv i en regional tilnæringsmåte. I denne sammenheng, vil ikke Israels nylige innvendinger mot Norges gjenopptakelse av kontakt med den palestinske regjeringen hindre Norge i å spille en viktig rolle.

I likhet med tiden før fredskonferansen i Madrid i 1991, har mange aktører problemer med å møte hverandre ansikt til ansikt, mens alle har signalisert at de vil delta i regionale diskusjoner. En stor forskjell fra 1991 er at man i dag vet at ensidige beslutninger og midlertidige avtaler som var karakteristiske for fredsprosessene i Madrid og Oslo, ikke fungerer. Under Midtøsten-konferansen "Madrid + 15" sa den tidligere israelske utenriksministeren Shlomo Ben Ami at "siden det politiske systemet ikke fungerer hos noen av partene, justerer vi til stadighet midlertidige avtaler og undergraver tillitten de skal skape." Dette skaper en perfekt grobunn for de som er imot fredsprosessen.

I PALESTINA HAR HAMAS vært en prinsipiell motstander mot fredsprosessen siden Oslo-avtalen i 1993. Når diplomater nå har begynt å snakke om en ny fredsprosess samtidig som Hamas sitter i regjering, presser følgende spørsmål seg på: Er Hamas i stand til å inngå kompromisser?

Hamas vokste fram på slutten av 80-tallet som en gren av det muslimske brorskap, i den politiske utkanten av det palestinske samfunnet. Organisasjonen befestet sin stilling under Israels okkupasjon og ble stadig sterkere gjennom sin motstand mot Israels undertrykkelse og gjennom begge intifadaene. Hamas hadde sin opprinnelse i det konservative politiske Islam, men utviklet seg til å bli en nasjonalistisk og islamistisk motstandsbevegelse. I likhet med PLO danner nasjonalismen grunnlaget for dens motstand mot Israels okkupasjon. Men dens primære ideologiske mål er en islamsk stat i et frigjort Palestina, og PLO som sees på som et uttrykk for sekularisering, har alltid vært dets ideologiske motpart. Som en konsekvens av dette har Hamas alltid satt seg opp mot PLOs største og mest populære fraksjon — Fatah. Hamas får sin legitimitet gjennom krigen mot Israel og er i stand til å utføre grusomme voldshandlinger. Men kampen mot Israel viser seg ofte å være sekundær i forhold til målet om å gjøre Palestina til en islamsk stat. En avtale ble utformet, men Arafat nektet å ta hensyn til dokumentet, og foretrakk å ekskludere og til syvende og sist undertrykke Hamas

Dette vet vi fordi Hamas gjentatte ganger har inngått kompromisser i sin kamp mot Israel for å styrke sin posisjon i Palestina.⁵ Dette ble muligens tydeligst i begynnelsen av 1995. Et halvt år tidligere hadde Arafat kommet tilbake fra eksil og konfronterte Hamas i Gazas gater med væpnete kader fra Fatah. Hamas som den gangen var betydelig svakere enn den er i dag, søkte raskt etter en fredelig løsning. Forhandlingene ble ledet av selvstyremyndighetenes politisjef, den palestinske generalen Nasr Yusif. Hamas sa seg villig til å stoppe angrepene mot Israel på betingelse av at selvstyremyndighetene skulle kunngjøre en ny lov som tillot dannelsen av politiske partier. I tillegg skulle Arafat garantere at verken Hamas' politiske og sosiale nettverk eller dens utdanningssystem ville bli angrepet av Arafats sikkerhetstjeneste. En avtale⁶ ble utformet, men Arafat nektet å ta hensyn til dokumentet, og foretrakk å ekskludere og til syvende og sist undertrykke Hamas.

Arafats undertrykkelse av Hamas på 90-tallet kan i stor grad tilskrives hans behov for å befeste sin egen makt. Etter å ha styrket sin posisjon, ble undertrykkelsen imidlertid opprettholdt fordi fremskritt i fredsprosessen krevde at Arafat beskyttet Israel. Fredsprosessen i Oslo var avhengig av at selvstyremyndighetene bekjempet opprørsbevegelsen Hamas. Denne grunnstrukturen i Oslo-prosessen skapte perfekte forhold for en marginal gruppe som Hamas. Terrorangrep fra organisasjonen kunne tolkes som motstandshandlinger mot den vedvarende israelske okkupasjonen, samtidig som de også undergravde Arafat både overfor hans israelske og internasjonale partnere og overfor hans eget folk. Hamas' angrep på israelerne resulterte i umiddelbare represalier fra Israel og Arafat ble presset til "å gjøre noe" med Hamas. Kombinasjonen av Arafats bekjempelse av Hamas og hans passive holdning overfor israelske angrep forsterket inntrykket blant palestinerne av at Arafat var alliert med Israel, og at det var Hamas som var den "sanne" motstandsbevegelsen. Kort sagt: Israelske represalier styrket Hamas' og svekket Arafats støtte i befolkningen. Arafats tro på fredsprosessen gjorde at han virket maktesløs etter at Israel beleiret ham i 2002. Dermed var Hamas' strategi fullført.

HAMAS' KOMBINASJON av nasjonalisme, motstand og politisk Islam er perfekt i en situasjon med vedvarende okkupasjon - med en fredsprosess som har stoppet opp og er ledet av sekulære nasjonalister. Situasjonen har gitt Hamas det grunnlaget til å vokse, ved at den kunne opprettholde avstanden til statsbyggingsprosjektets nederlag som begynte med Oslo-avtalen. I den palestinske bevisstheten innebærer disse nederlagene både korrumpert av de palestinske myndighetene og vedvarende ekspropriering og undertrykkelse som følge av Israels okkupasjon. Samtidig begrenser Hamas' kjernestøtte seg til mellom en fjerdedel og en tredjedel av det palestinske folket.⁷

Hamas er ikke den sterkeste aktøren på arenaen og siden organisasjonen er politisk pragmatisk er den villig til å inngå kompromisser, både med Fatah og med Israel. Til tross for sanksjoner og arrestasjoner av medlemmer, har Hamas i det året det har sittet i regjering lagt bånd på sine medlemmer, opprettholdt delvis våpenhvile, mens den på samme tid har følt seg fram med ulike politiske standpunkter. Talsmenn har det siste året foreslått både å godta avtaler mellom PLO og Israel, implisitt å anerkjenne staten Israel og gå inn for langvarig våpenhvile, eller *hudna*. Verken Israel eller dets allierte har reagert på disse forslagene og noen av dem er blitt umiddelbart motsagt av andre talsmenn i Hamas. Men avtalene man har kommet fram til i Mekka innebærer en stilltiende anerkjennelse av staten Israel og en gjentakelse av Hamas' ønske om medlemskap i et reformert PLO. Som en internasjonal diplomat kommenterte: "Hamas har beveget seg lenger i løpet av ett år enn PLO gjorde på ti" med tanke på anerkjennelsen av staten Israel.

Og Hamas forsvinner ikke. Hamas har ikke støtte fra flertallet i det palestinske samfunnet, men er sterk nok til at den ikke trenger å inngå kompromisser når det blir direkte truet. Med tanke på en fredsprosess vil en voldelig undertrykking av Hamas, enten fra Israel, Fatah eller begge, oppmuntre bevegelsen til å gjenoppta sin voldelige motstandskamp. Erfaringene fra Oslo-avtalen og den påfølgende *Intifadaen* har vist oss at selv om både fredsstrategi og militære angrep ("counter-insurgency" på sikkerhetsspråk) kan bidra til midlertidige tilbakeslag for Hamas, fører de i det lange løp til å styrke organisasjonen, spesielt dens radikale medlemmer. Logikken bak Hamas' voldshandlinger har hatt en tydelig politisk bakgrunn: Utelukkelsen fra den internasjonale politiske prosessen som er grunnlaget for opprettelsen av en palestinsk stat. Den nåværende nasjonale samlingsregjeringen er en manifestasjon av folkets ønske om å endre Hamas' marginalisering. Det er imidlertid ikke mulig å si hvor lenge Fatah kommer til å tolerere den nåværende situasjonen. Muligheten for at situasjonen slår tilbake til intern palestinsk gatekrig er stor.

Ikke bare er det mulig å involvere Hamas, det er helt nødvendig. Suksessen for enhver fredsprosess er avhengig av en involvering i palestinsk politikk som er basert på en strategi som inkluderer Hamas i prosjektet med å bygge staten. Den opplagte veien å gå er å insistere på at palestinsk politikk ikke bare inkluderer Hamas, men også alle andre fraksjoner som har ytet voldelig motstand mot okkupasjonen. En fremtidig fredsprosess må styrke den skjøre freden mellom Hamas og Fatah ved å befeste det palestinske demokratiet. De som sammen med Israel danner rammen for en kommende fredsprosess, må anerkjenne at palestinsk selvbestemmelse er en nødvendig forutsetning for fred med Israel. En varig fred med Israel er avhengig av at Hamas er inkludert i palestinsk demokratisk politikk. Enhver fredsprosess som ignorerer dette, vil mislykkes.

Å fortsette å marginalisere Hamas er en dårlig erstatning for en fredsprosess og vil føre til flere døde, både palestinere og israelere. På Midtøstenkonferansen Madrid + 15 argumenterte Jonas Gahr Støre for politiske løsninger: "For enhver konflikt må det finnes diplomatiske prosesser med rettigheter og plikter. For å sette en stopper for voldelig ekstremisme, må alle parter involveres i dialog og forpliktende avtaler, også ikke-statlige aktører. Å ikke gjøre dette ville være å overlate initiativet til ekstremister og de som nekter å inngå kompromisser. Man kan ikke utrydde grupper gjennom militær makt eller eliminere dem gjennom vedtak."

-
- ¹ "Text of the Mecca Agreement", www.jmcc.org/new/07/feb/meccaagree.htm
- ² Terje Rød-Larsen argumenterte med at Hamas' valgseier i januar 2006 vil stille bevegelsen overfor et "dypt eksistensielt dilemma", siden organisasjonen må regjere med institusjoner som ble opprettet under Oslo-avtalen, som Hamas var motstander av. Dermed støttet Rød-Larsen uttalelser fra representanter for den amerikanske administrasjonen.
- ³ Se www.madrid15.org/. Forfatteren var en av organisatorene bak møtet.
- ⁴ "The Arab Peace Initiative", www.al-bab.com/arab/docs/league/peace02.htm
- ⁵ Se for eksempel Milton-Edwards, Beverly: *Islamic Politics in Palestine*, Tauris Academic Studies, London 1996; or more recently "Prepared for Power: Hamas, Governance and Conflict", *Civil Wars*, vol. 7, no. 4 (winter 2005) pp. 311–329; also Usher, Graham: *Dispatches from Palestine*, Pluto, London 1999.
- ⁶ Den 9. februar 1995 bidro forfatteren til utformingen av en tekst som ble kalt "Draft Agreement" i Gaza.
- ⁷ Balansen i folkestøtten til Fatah og Hamas har de siste 18 måneder vært forholdsvis stabil: I desember 2006 støttet 54 prosent Fatah og 32 prosent Hamas. Ett år tidligere, i desember 2005, hadde Fatah en oppslutning på 46 prosent og Hamas 21 prosent. "Surveying Palestinian Opinions December 2006": Fafo AIS.

Published 2007–04–17

Original in English

Translation by T.K.S.

Contribution by Le Monde diplomatique (Oslo)

First published in *Le Monde diplomatique* (Oslo) 4/2007

© Mark B. Taylor/Le Monde diplomatique (Oslo)

© Eurozine